

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 36.

Tisdagen den 4 juni.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 och den 31 nästlidna maj samt för den 1 innevarande juni.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**, som anförde: Herr talman! Herr Lundstedt har till mig framställt följande fråga:

»Har icke herr statsrådet för avsikt att omedelbart gå i författning om åtgärder, varigenom *dels* till kommunistiska partiet hörande personer förhindras att under fortsättningen av året vara ledamöter av riksdagen och *dels* för framtiden omöjliggöres, att sådana personer varda godkända som riksdagsmän, vilka äro verksamma till förmån för införande i riket av sådan styrelse, som vare sig *de jure* eller blott *de facto* utövas med oinskränkt myndighet utan medverkan av och ansvarighet inför av folket fritt valda representanter?»

Flera omständigheter ha medfört att svaret på denna interpellation kommit att dröja längre, än jag skulle önskat. I sin motivering har emellertid interpellanten framfört synpunkter, som det alltjämt är av oförminskat intresse att diskutera.

Vår regeringsform antogs år 1809 med såväl frihetstidens som den gustavianska tidens statsrättsliga åskådningsmaterial i livligt minne. Bland de händelser från Gustav III:s tid, som föranlett innehållet av vissa regeringsformens stadganden, voro icke blott de åtgärder, varigenom Konungen kränkte riksdagens rättigheter, bl. a. dess rätt till fria överläggningar, utan även de handlingar genom vilka han våldförde sig på de enskilda riksdagsmännens riksdagsmannarätt. Man hade 1809 icke glömt, hur han i sistnämnda avseende bland annat låtit anhålla och inspärra politiska motståndare inom riksdagen — t. ex. efter Anjala år 1789 — och hur han även med mildare medel sökt hindra misshagliga element att infinna sig till riksmötena eller avlägsna dem därifrån.

Utän tvivel har denna bakgrund varit av betydelse vid utformande av de bestämmelser i RF § 110, som i huvudsak kvarstå oförändrade och som lyda:

»Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåtit genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt. Ej heller skall någon riksdagsman kunna förvisas från den ort, där riksdag hålles. Skulle någon enskild man eller någon kår, militär eller civil, eller ock någon menighet, av vad namn den vara må, antingen av egen drift eller med anledning av befallning, försöka att våldföra riksdagen, dess kamrar eller utskott eller någon enskild riksdagsman, eller störa friheten i deras överläggningar och beslut, vare sådant ansett som för-

Svar på
interpellation.

Svar på interpellation. (Forts.)
räderi, och ankomme på riksdagen att slika förbrytelser i laga ordning beivras läsa»

När interpellanten berör frågan om grundlagsstiftarnas ställning till utländsk påverkan på riksdagsmännen, ger detta mig anledning att erinra om att erfarenheterna, att främmande makter t. ex. under frihetstiden skaffat sig inflytande över svenska riksdagsmän genom penningbetalningar i olika former, kommo att i åtskilliga bestämmelser skymta fram i grundlagen. Man medgav emellertid, att med främmande makt kunde få äga rum förbindelser, som för vår tids åskådning förefalla stötande. I Riddarhusordningen § 12 förekom sålunda stadgandet att adelsman, som med Konungens tillstånd avlagt tro- och huldhetsed till främmande makt, finge, om han i riket ägde fastighet eller ämbete och här vore skattskriven, taga säte å riddarhuset. Denna bestämmelse kompletterades med en föreskrift, att adelsman, som vore i utländsk tjänst, ej finge övervara beslut, som berörde hans uppdragsgivare.

Att bereda riksdagsman skydd mot övergrepp åsyftade bl. a. 1810 års RO §§ 78 och 79.

I RO § 79 stadgades sålunda, att en riksdagsman icke finge förmenas att utöva sin riksdagsmannabefattning.

Beskylldes riksdagsman för grov missgärning, fick han enligt RO § 78 ej inmanas i häkte förr än domaren efter anställd rannsaking så prövade skäligen, såvida han ej blev funnen å bar gärning.

Man har alltjämt bibehållit de föreskrifter, som sålunda tillkommit under det nya statskicketets begynnelseår för att skydda riksdagsmännen mot godtyckliga ingrepp från bl. a. regeringens sida, och fasthållit vid grundlagens ursprungliga princip, att ingen skall hindras att utöva sitt riksdagsmannaskap på grund av sina politiska åsikter. Dessa bestämmelser finnas numera i RO § 4 och RF § 111.

I överensstämmelse härmed har man utformat de laga skäl och den laga ordning som skola tillämpas vid förklarande att en riksdagsman är obehörig att utöva sitt uppdrag.

I sin moderna form innehållas dessa föreskrifter i RO § 26.

Enligt denna paragraf kan såsom riksdagsman icke godkännas den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd eller som blivit förvunnen att ha vid riksdagsmannaval sökt värva röster med pengar eller gåvor eller avgivit sin röst mot vedergällning eller stört valfriheten genom våld eller hot.

Vidare skall, vad i allmän eller särskild lag stadgas om att i vissa fall den som dömes till straff skall ådömas förlust av allmän befattning eller vara obehörig att inträda i sådan befattning, även äga tillämpning å riksdagsmannaupdraget.

Den sistnämnda bestämmelsen syftar närmast på stadgandet i 2 kap. 18 § strafflagen. Enligt denna paragraf skall den som ådömes straffarbete dessutom förklaras förlustig ämbete, tjänst eller annan allmän befattning som han innehar. Har någon blivit dömd till straffarbete, får han icke på grund av senare röstsammanräkning efter val, som ägt rum före domen, inträda i allmän befattning. Förutsättning för stadgandets tillämplighet är sålunda, att vederbörande blivit ådömd straff av viss beskaffenhet.

Den allmänna avfattningen av § 26 riksdagsordningen bereder emellertid möjlighet att döma till förlust av riksdagsmannaupdrag under andra förutsättningar än de som anges i 2 kap. 18 § strafflagen.

Under den senaste tiden ha vissa utvidgningar av möjligheten att ådöma förlust av statliga och kommunala tjänster och uppdrag genomförts eller föreslagits.

I den nyligen utfärdade lagen om ändrad lydelse av 8 kap. strafflagen har

Svar på interpellation. (Forts.)

sålunda upptagits ett stadgande, enligt vilket förlust av allmän befattning skall ådömas vid brott mot detta kapitel, även om straffet bestämmes endast till fängelse. Detta gäller även riksdagsmannaupdrag. I det för riksdagen framlagda förslaget till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet finnes samma påföljdsbestämmelse beträffande den som fortsätter en förbjuden sammanslutnings verksamhet.

De av interpellanten ifrågasatta åtgärderna äro av sådan natur, att de förutsätta grundlagsändring. De kunna följaktligen icke i författningsenlig ordning genomföras vid denna riksdag.

Interpellanten synes emellertid ha tänkt sig, att man skulle i ett fall som detta kunna åsidosätta grundlagens bud.

I detta sammanhang gör interpellanten flera intressanta och, så vitt jag förstår, riktiga uttalanden. Jag tillåter mig att anföra följande omdömen om grundlagens funktion: »Grundlagen har intet självändamål i egenskap av på särskilt sätt dokumenterad lagtext. Grundlagen är icke vissa bokstäver, som skola efterlevas, blott på det att man efteråt skall kunna slå sig för sitt bröst och säga: Se där, vi ha följt grundlagens bokstav till punkt och pricka. . . . Grundlagen har så långt ifrån ändamålet i sig själv, att den endast är ett grundläggande instrument för auktoriseringen av de medel — lagarna i vidsträckt mening — varigenom vårt demokratiska samhällsliv upprätthålles. Grundlagen är sålunda själv det yttersta medlet för sagda syftes vinnande.»

För att grundlagen skall fylla sin uppgift att utgöra en under tidernas skiftningar bestående huvudlinje för svensk frihet fordras emellertid, att dess bud i görligaste mån iakttagas. Det är sant, att en grundlags innehåll normalt ändras icke blott genom ändringsbeslut som tillkommit i föreskriven form utan även vid sidan därav genom konstitutionell praxis. Det har också förekommit, t. o. m. i fråga om en grundlag, att ändring genomförts enligt den i fråga om sitt berättigande omdiskuterade satsen »nöd bryter lag». Läget synes icke vara sådant, att en tillämpning av denna sats bör ifrågakomma i detta sammanhang.

Under den tid, som förflutit efter vårt nya statskicks tillkomst, har utvecklingen gått i den riktningen, att allt strängare krav uppställts, att en svensk medborgare skall i sitt handlingssätt både som offentlig och enskild person låta sig ledas av svenska hänsyn och intaga en oberoende hållning gentemot främmande makter och företrädarna av deras intressen.

Skarpare än någonsin förr framträder denna den allmänna meningens inställning i de senaste årens lagstiftning.

Genom lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. ha myndigheterna utrustats med utomordentliga befogenheter för att effektivt kunna bekämpa förräderi, sabotage och annan för riket menlig verksamhet.

I den nya lydelse 8 kap. strafflagen erhållit genom den nyligen antagna och utfärdade lagen den 17 maj 1940 bereder detta kapitel avsevärda möjligheter att med kraft inskrida mot landsskadlig verksamhet av olika slag även på ett förberedande stadium. Lagen går så långt att den bl. a. innehåller bestämmelser som avse att hindra, att utländsk makt förbereder ett ingripande i svenska angelägenheter genom att här driva propaganda eller eljest söka påverka den allmänna opinionen. Sålunda stadgas straff för den som av främmande makt eller av någon som handlar i dess intresse mottager pengar eller annat för att här i riket söka påverka den allmänna meningen om rikets styrelseskick eller om åtgärder i dess inre eller yttre styrelse.

Jag vill vidare erinra om det förslag till förbud mot statsfientliga sammanslutningar, som nu är underställt riksdagens prövning och som bereder möj-

Svar på interpellation. (Forts.)
lighet för Konungen och riksdagen att upplösa samhällsskadliga sammanslutningar och som kriminaliserar fortsättandet av en förbjuden förenings verksamhet.

I den mån det kan visas, att fiender till vårt fria demokratiska samhällsskick göra sig skyldiga till gärningar, vilka strida mot gällande strafflagstiftning, skola de givetvis utan misskund straffas. De kunna då också i betydande omfattning förklaras förlustiga sina allmänna befattningar. Detta gäller även riksdagsmannaupdrag.

Det krav, att en svensk riksdagsmans ståndpunkt skall vara »svensk och ingenting annat än svensk», som tydligt uppställs av vår lagstiftning, uppbäres av en stark och nästan enhällig svensk folkmening. Det är min förhoppning, att vårt folk vid riksdagsmannavalet skall ge uttryck åt detta krav skoningslöst riktat åt alla håll.

Av vad jag sålunda anfört framgår, att jag icke finner skäl föreligga att föreslå de åtgärder som interpellanten ifrågasatt.

Härefter yttrade:

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag ber först att få frambara ett tack till herr statsrådet icke bara för att han har besvarat interpellationen utan också för att han i mycket god tid har låtit mig taga del av sitt svar och framför allt för det intresse, som han i sitt svar har visat för synpunkterna i interpellationen. Jag vågar också begagna detta tillfälle för att bringa herr statsrådet min tacksamhet för den älskvärdhet, som han på det för honom säregna sättet har utvecklat vid våra konversationer angående tidpunkten för svarets avgivande. Herr statsrådet förebrås numera emellanåt för diktatoriska tendenser, och det är i anledning därav en stor glädje för mig att säga, att några sådana har jag i detta konstitutionella ärende icke på något sätt kunnat spåra; de ha tvärtom på ett glänsande sätt lyst med sin frånvaro. Jag tror också, att jag träffar det riktiga, när jag säger, att kammarens ärade ledamöter liksom jag själv förstått att uppskatta de antydningar, som herr statsrådet i sitt svar givit från sitt eget vetenskapsområde, särskilt de antydningar som beröra den rättshistoriska bakgrunden till § 110 regeringsformen. Jag kan förstå, att herr statsrådet i detta sammanhang har indragit det nya av honom genomförda 8 kap. strafflagen liksom förslaget till lag om upplösning av vissa sammanslutningar som väl i sinom tid kommer att vara ett fait accompli. Det finns emellertid ingen anledning för mig att närmare gå in härpå, därför att, vilken betydelse man än kan tillmäta dessa lagar, sakna de dock egentligt intresse för den huvudfråga, som jag berört i interpellationen.

Ehuru herr statsrådet har nekande besvarat interpellationen i dess helhet, vore dock intet mindre på sin plats från min sida än den gamla nötta frasen, att interpellanten trots sin tacksamhet för svaret dock icke kunde förklara sig nöjd med detsamma. Om jag har tillfullo förstått herr statsrådet, har han här en annan rättsåskådning, än den jag förfäktar. Hans svar står i överensstämmelse med den allmänna rättsåskådning som han sålunda företräder. Att nu förklara sig missnöjd med svaret, vore ju att fordra av herr statsrådet, att han antingen skulle vara ologisk eller i varje fall tala mot sin övertygelse. Hårtill kommer, att jag har anledning att vara positivt nöjd med svaret. Herr statsrådet har på ett sätt, som man icke kan beteckna blott som en tom gest, medgivit diskussionsvärdet av mina synpunkter. Om man beaktar karaktären hos dessa synpunkter, måste redan ett sådant medgivande betraktas som en viss framgång för interpellationen. Jag tar nu fasta på detta medgivande i hopp om att genom en utökning av argumentationen kanske rent av kunna vinna herr statsrådet för min grundlagsuppfattning i detta ämne.

Svar på interpellation. (Forts.)

Det förefaller mig, som om denna fråga verkligen borde intressera mina ärade herrar riksdagskolleger. Det är en fråga som rör icke vår verksamhet som *lagstiftare* utan vår verksamhet som *lagtolkare*. Denna fråga har enligt min mening hittills icke blivit tillräckligt beaktad. Den tydligen ganska allmänt rådande föreställning — vars riktighet eller falskhet nu bör granskas — är denna, att statsmakterna vore bundna av grundlagarnas ord och att förtytgärden att från riksdagen utesluta kommunisterna icke vore grundlagsenlig utan grundlagsstridig. Denna föreställnings riktighet tycker man sig så mycket mindre kunna draga i tvivelsmål, som 84 § regeringsformen uttryckligen föreskriver, att »Grundlagarne skola efter deras ordalydelse i varje särskilt fall tillämpas». Detta är emellertid endast ett bedrägligt sken.

Grundlagen kan icke ha någon bindande kraft blott och bart i sin egenskap av på särskilt sätt tillkommen lagtext. Hur mycket än denna lagtext kan sägas vara konfirmerad av konung och folkrepresentation, är den i och för sig intet annat än till vissa tankeinhåll sammanställda ord. Även om grundlagen hade sin bindande kraft blott genom statsmakterna, så kunde ju dessa själva i allt fall icke känna sig bundna av grundlagen. En motsatt uppfattning är rent tanklös, i det att den innefattar den orimligheten, att statsmakterna skulle kunna befalla sig själva. Också om man icke är i stånd att vidga synvidden utan begränsar denna till omedelbart påtagliga fakta, uttömda genom föreställningen om en i viss ordning tillkommen lagtext, så kan man likväl icke vindicera någon grundlagens makt gentemot statsmakterna själva, annorlunda än genom en konstfärdighet av samma art som den, varigenom man lyfter sig själv i håret.

I verkligheten är det ett högst invecklat komplex av faktorer, som samverka till grundlagstextens effektivitet och kraft i samhället. Detta kraftkomplex har man i rättsvetenskapen konstruerat såsom en överindividuell vilja, ofta kallad »statsviljan», som dock naturligtvis icke vore att förväxla — det gör man, lekmännen särskilt — med statsmakternas egen s. k. vilja, utan vore denna överordnad. Annars vore det ju icke någon mening med hela konstruktionen. Bures icke lagtexten upp av antydda samverkande faktorer, så skulle den icke ha annan betydelse än en text med motsvarande ord, utgiven av vem som helst. I själva verket skulle då statsmakternas egen existens vara otänkbar. Vi hade helt enkelt ingen grundlag. Det är nu berörda så att säga kraftkomplex, som giver effektivitet åt grundlagen, varvid naturligtvis det nyssberörda stadgandet om grundlagens tolkning efter ordalydelsen icke kommer i någon särklass.

Nu är visserligen konstruktionen om »statsviljan» såsom den bakom rätten liggande kraften icke hållbar. Men då den, låt vara med allehanda nyanseringar, är tämligen allmänt antagen, och, trots allt, just i detta sammanhang kan tjäna till belysning av vår fråga, finner jag det lämpligt att först resonera med utgångspunkt i denna statsvilja. Det är då tydligt, att »statsviljan», som skall vara den yttersta auktoriteten för grundlagen, omöjlig kan vara eller bliva på något sätt själv bunden av grundlagen. Men därav måste åter följa, att en bokstavstolkning, som strider mot »statsviljans» otvetydiga intentioner, icke kan vara riktig, alldenstund den saknar »statsviljans» auktoritet. En sådan divergens mellan »statsviljan» och grundlagens bokstav måste ovillkorligen kunna bliva tänkbar. Motsatsen skulle förutsätta, att grundlagen hade fullständigt uttömt »statsviljans» intentioner beträffande alla framtida eventualiteter. Dylik fullständighet i en lag ligger utom verklighetens ramar. En ovillkorlig bundenhet av grundlagens bokstav måste därför leda till rena absurditeter.

Vad man än menar med »statsviljan», är det ju tydligt, att den svenska

Svar på interpellation. (Forts.)

»statsviljan» under en diktatur måste vara något helt annat än den svenska »statsviljan» under nuvarande förhållanden. Diktaturens införande hos oss skulle betyda undergången av den »statsvilja», som uppehåller vår grundlag. Kommunisterna arbeta följaktligen på undergången av auktoriteten för vår grundlag. Att icke desto mindre deras riksdagsverksamhet skulle vara auktoriserad av grundlagen — det är en tanke, vars orimlighet måste vara uppenbar för var och en.

Emellertid utgick jag i argumentationen från konstruktionen »statsviljan», ehuru denna är ohållbar. Jag gjorde detta för att icke behöva råka i konflikt med gängse rättsvetenskaplig grundåskådning. Men man förstår nog, att resultatet icke kan bli något annat, om man går till en undersökning av de realiteter, vilka äro innefattade i det komplex av faktorer, som giver grundlagen dess kraft och som man har kallat för statsviljan. En sådan undersökning kan jag naturligtvis icke här framlägga. Men jag skall försöka giva en rudimentär skiss i ämnet.

I avseende å grundlagens efterlevnad från statsmakternas sida behöva vi bara fästa oss vid riksdagen. Regeringen är ju beroende av riksdagen; står i ansvar inför denna. Det hänger alltså på riksdagen. Frågan är då denna: vad är det som gör, att riksdagens utskott och kamrar känna sig bundna av grundlagens ord? Det kan icke i längden vara det blotta ordet som binder. Vid närmare eftersinnande skola riksdagsmännen komma till insikt om att en sådan bundenhet vore den rena ordmagien. Vad som verkar är i stället det mer eller mindre — jag använder detta uttryck, men det kan kanske uttryckas på ett bättre sätt — det mer eller mindre instinktmässiga medvetandet om vikten för oss alla av att de fastställda så att säga grundritningarna för samhällsbyggnaden och dess omvårdnad iakttagas. Detta medvetande är starkt influerat av trycket från valmännens värderingar ävensom från offentlig kritik överhuvud. På detta sätt uppstår en spontan känsla av ansvar eller plikt för riksdagsmännen såsom lagstiftare att följa grundlagens bud. Man kan säga, att rättsskolastikens konstruktion av »statsviljan» — såvitt den svenska grundlagen beröres — är vad man med ett lärt ord kallar för en antropomorfiering, ett slags enhetligt besjälande, av rättens allmänna realisationskraft i samhället, d. v. s. av de faktorer i en stat, som samverka till rättens, konstitutionen däri inbegripen, kraft i samhället.

I bakgrunden för detta kraftkomplex ligger självbevarelsedriften hos människorna, i sin tur utlösande en samhällsbyggande instinkt, som hos oss och många andra folk småningom tagits i tjänst för utbildandet av en demokratisk samhällsordning, vartill den svenska nationens rättsmedvetande nu uppfostrats genom uppehållet av därpå inställda sekelgamla lagar. Att söka åskådliggöra detta, särskilt hur det mänskliga känslolivet tagits i det västerländskt demokratiska samhällets tjänst och förts in i för detta nödiga eller nyttiga moraliska strömfåror, det kan självfallet nu icke komma i fråga. När det, såsom här, blott är fråga om grundlagens efterlevnad, kan jag inskränka mig till att påpeka det faktiska förhållandet, att praktiskt taget hela vårt folk — vilket såsom sådant på grund av den allmänna rösträtten blir en faktor av mera omedelbart avgörande betydelse — behärskas av sin värdering av vårt demokratiska statsskick såsom den bästa samhällsformen och fördens skull också betraktar det som en kvalificerad plikt för dem det vederbör att vaka över konstitutionens efterlevnad. Till riksdagsmännens egna härmed i allmänhet överensstämmande värderingar kommer sålunda denna folkets hållning, utövande sitt tryck, så att de — ofta utan att närmare reflektera däröver, rent spontant — äro inställda på en djup respekt för grundlagen.

I de allmänna värderingar, vilka sålunda ligga i bakgrunden och öva sitt

Svar på interpellation. (Forts.)

tryck på riksdagsmännen, är den demokratiska folkfrihetens och den västerländska rättsåskådningens uppehållande det centrala och avgörande. Konstitutionens respekterande kan här aldrig vara mål utan endast medel. Står det i en viss situation fast, att konstitutionens bokstavliga tillämpning endast och allenast skulle motverka ändamålet, i det att tillämpningen på grund av en oförutsedd kombination av omständigheter skulle innebära en för riksdagsmännen uppfattbar fara för folkfrihetens och rättsåskådningens och därmed för konstitutionens eget bestånd — då återstår intet annat som grund för bokstavsrespekten än ordets magiska kraft, den rena bokstavsträldomen, jämförlik med hönans respekt för kritstrecket. Självfallet måste detta sägas även i avseende å varje annan situation, i vilken statsmakterna blott av vördnad för grundlagens bokstav skulle inhibera åtgärder, vilka enligt statsmakternas egna värderingar vore erforderliga för tillgodoseende av den demokratiska statsnyttans intresse.

När jag i min interpellation riktade mig emot den allmänt rådande föreställningen om den absoluta bundenheten av grundlagens ord, nämnde jag icke den formella grunden för denna föreställning, nämligen den nyss citerade 84 § R. F. om grundlagens tolkning efter ordalydelsen. Jag önskade nämligen icke indraga detta stadgande utan att till detsamma foga några randanmärkingar, som jag dock icke ville betunga själva interpellationen med. Nu vill jag emellertid säga — alldeles bortsett från den nyss påvisade oförnuftigheten i att använda ett stadgande utan beaktande av de realiteter, som allena giva det karaktär av gällande lag — att redan en enklare reflexion måste göra det ganska klart, att det tankeinnehållet icke kunde inläggas i formuleringen, att grundlagen mera än annan lag vore att tolka efter bokstaven. Dessa ord, att en lag »skall efter sin ordalydelse i varje särskilt fall tillämpas», kunna faktiskt betraktas såsom uttalade i varje allmän civil-, kriminal- och processlag. Dessa ord kunna icke betyda något annat, än att vederbörande myndighet i varje fall har att hålla sig till lagen och icke handla godtyckligt. Men att hålla sig till lagen är något helt annat än att träla under bokstaven. Det förutsätter ett utrönande icke blott av lagens rent språkligt grammatiska innebörd utan jämväl av dess ideinnehåll, vilket åter i sin tur förutsätter klarhet över lagens sociala grund och funktion, om man så vill dess anda. I själva verket innehåller sålunda 84 § själv intet därom, att grundlagens bokstav skulle ha makt över dess anda. Ett motsatt omdöme skulle ha förutsatt inskjutandet av ett förstärkande ord, t. ex. »blott och bart efter deras ordalydelse», »ordagrant efter deras ordalydelse» eller dylikt. I frånvaro av dylik förstärkning utsäger stadgandet i och för sig ingenting, som kan sätta grundlagarna i annan klass än s. k. allmän lag.

För övrigt kan man icke ens påstå, att 84 § R. F. av 1809 års statsmakter (1865—66 överflyttades föreskriften från 83 § till 84 §) *avsetts* att vara uttryck för kravet på restriktiv bokstavstolkning av grundlag. Ett dylikt påstående måste ha bestämt stöd i historiska grunder. Sådant stöd kan förvisso icke utletas. Ja, det torde t. o. m. förhålla sig så, att en rättshistorisk undersökning snarare skulle giva direkt belägg för den åsikten, att grundlagarna lika litet som allmän lag vore att tolka blott efter sitt grammatiska innehåll. Ja, herr statsråd, härmed är det ingalunda min avsikt att söka spela fackman på statsrättens historiska område, där ju herr statsrådet är på ett helt annat sätt bevandrad än undertecknad. Detta oaktat vågar jag även i detta avseende uttala mig. Saken är nämligen den, att jag genom en ren tillfällighet kommit att taga del av en ännu icke tryckt vetenskaplig undersökning om bl. a. just regeringsformens 84 §. I detta arbete, som väl småningom kommer att publiceras, kritiserar författaren, så vitt jag förstår, med hållbara

Svar på interpellation. (Forts.)

synpunkter, de skäl, man anført för en strikt bokstavstolkning av grundlagarna. Jag anser mig emellertid icke behöva närmare gå in på denna undersökning, alldenstund absurditeten i grundlagarnas extremt stränga bokstavstolkning måste ha ådagalagts redan genom vad jag i det föregående framlagt. Vilken mening man än haft vid stadgandets tillkomst med kravet på respekten för ordalydelsen, måste ju vanligt vett säga oss, att bokstaven i en lag *måste* tolkas med hänsyn till de *realiteter, utan vilka denna bokstav icke skulle kunna ha någon som helst laglig kraft*. Detta är naturligtvis icke replik till herr statsrådet, som överhuvud taget icke indragit detta stadgande i sitt för mig synnerligen angenäma svar.

Härefter kan jag fastslå, att därest kommunisternas kvarstående i riksdagen befines i princip innefatta väsentliga olägenheter för statsnyttan, så kan varken regeringsformen eller riksdagsordningen förnuftigtvis anses lägga hinder i vägen för deras skiljande från befattningen. Man har häremot invänt, att åtgärden i fråga dock under alla omständigheter måste fattas såsom stridande mot demokratisk åskådning. Denna fråga behöver jag nu icke upptaga tiden med. Jag tror, att jag nära nog uttömt densamma i motionen nr 281 (jämte därvid fogad bilaga), som jag väckt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 260 vid denna riksdag. Jag ber mina åhörare betrakta vad som står i motionen såsom uttalat nu. En huvudpunkt i motiveringen såväl för motionen som för interpellationen är betonet av den extremt antidemokratiska karaktären hos diktatursträvande verksamheter. Med hänsyn härtill måste föreställningen, att nedkämpandet av dessa verksamheter kunde vara stridande mot demokratiens principer, helt enkelt bero på begreppsförvirring. Det är tydligt, att icke heller denna turnering är på något sätt riktad mot herr statsrådet, vilken ju icke alls anlagt några synpunkter som jag i detta avseende behöver polemisera mot.

Alltnog, jag anser mig hava givit en tillräcklig argumentering såväl ur statsrättslig som ur allmänt demokratisk synpunkt för den egentliga tesen i min interpellation. Denna tes innefattar, att statsmakterna måste ha fullt fria händer att företaga åtgärden att omedelbart utesluta kommunisterna ur riksdagen, därest statsmakterna skulle finna en dylik åtgärd ägnad att befärma statssäkerheten eller överhuvud vara statsnyttan till gagn. I denna fråga — frågan om en sådan åtgärd är nyttig ur det allmännas synpunkt — är det naturligtvis opåkallat, att jag söker giva vägledning för någon annan än mig själv. Det är ju en värderingsfråga, som var och en får avgöra efter sitt sätt att bedöma landets intresse i detta ämne. Min fråga till justitieministern förutsatte emellertid en viss av mig härutinnan intagen ståndpunkt, och denna ståndpunkt måste jag naturligtvis motivera. Då emellertid justitieministern nu också i detta avseende hyser en ifrån min åskådning avvikande åsikt, så skall jag tillåta mig att poängtera några synpunkter. Om graden av faran för statsintresset genom kommunisternas kvarblivande i riksdagen kan man naturligtvis ha olika meningar. Men jag säger nu — och jag ber er att lägga märke till det: hur minimal graden av denna fara enligt många mening än må anses vara, så synes dock farans *art* obestriddligen vara sådan, att man ej borde kunna låta därvid bero. Det rör sig dock till sist, om också blott indirekt, om existensen av vårt land såsom en självständig nation av ett fritt folk. I en sådan fråga borde ingenting kunna få lämnas åt slumpen. Det måste här vara ett oeftergivligt krav på denna punkt, att varje också det minsta frö till olycka skoningslöst varder utrotat. Händelserna i Finland å ena sidan, händelserna i Norge och Holland, kanske också händelserna i England och Frankrike, å andra sidan tala sitt eget språk och torde ådagalägga, att det här är fråga om praktisk politik och icke om några teoretiska

Svar på interpellation. (Forts.)

spekulationer. Man bör enligt min mening helt förbise de dokument på kommunisternas inställning till svenska folkets konstitutionella frihet, som föreligga i Moskvainternationalens på dess andra kongress antagna teser och i dess på dess sjätte kongress antagna program. De kommunistiska riksdagsmännen sorterar under den kommunistiska internationalen, vars program är proletarietets diktatur och som enligt egen proklamation »öppet uppträder som organisatör av den internationella proletära revolutionen». Såsom sorterande under den kommunistiska internationalen å ena sidan, men å andra sidan verksamma i ett land, »där bourgeoisien eller den kontrarevolutionära socialdemokratien ännu har makten», ha de kommunistiska riksdagsmännen av den anledning, jag nyss påpekade, åtagit sig att visserligen icke öppet men på det mest listiga och raffinerade sätt arbeta för ett »revolutionärt uppsving» i landet. Innan detta stadium har nåtts, skola de helt enkelt lura vårt folk genom att icke visa, varhän de syfta, utan blott framföra s. k. delparoller och delprogram samt för ändamålet lämpade »övergångsparoller». De ha vidare att målmedvetet kombinera legal verksamhet med illegal sådan (i ett samhälle, där det ännu finns »kontrarevolutionär socialdemokrati», måste man nämligen utöva legal verksamhet samtidigt med illegal sådan); allt i enlighet med order från Moskva. Först när man på detta sätt nått fram till »ett revolutionärt uppsving», först då skall det framträda, som man i verkligheten för i skölden. Jag inskränker mig här till att hänvisa till det på sjätte kommunistiska världskongressen antagna programmet. Därav framgår, vilka fruktansvärda planer man smitt till förödande av den västerländska kulturens samlade andliga och materiella skatter och med vilken brutalitet de tänkts verkställda.

Det är notoriskt, att våra kommunister äro bundna av den kommunistiska internationalen och dess program och att hela deras verksamhet inrättas därefter. Jag har i det föregående framlagt ganska ingående synpunkter såsom ytterligare motivering för den fråga, jag framställt till justitieministern. Jag har kommit med denna utökade argumentation dels i förhoppning att så att säga få justitieministern att vackla i hans hithörande grundlagsåskådning och dels på grund av de frågetecken, som man velat sätta efter mina antydningar vid skilda tillfällen här i kammaren om grundlagsvidrigheten av att kommunisterna ha säte och stämma här. Eljest skulle jag icke behövt framlägga en så ingående motivering för interpellationen. Blotta erinringen om de fakta och de dokument, som bevisa den rysskommunistiska verksamhetens art borde, synes det mig, vara tillräcklig för att klargöra det absurda i, att dessa personer sitta som svenska folkets representanter i riksdagen. Parlamenten torde i dessa tider böra mera än någonsin vara måna om sitt anseende. Det finns tecken, som tyda på, att självbevarelsedriften i en del alltjämt demokratiska länder kan komma att nödgå dessa länder att slå in på odemokratiska vägar. Må åtminstone vårt folk med yttersta kraft söka förebygga, att demokratiens baner ryckes ur våra händer! Men må vi då också besinna, att en riksdagsfraktion, vars insatser a priori måste anses för oss värdelösa, alldenstund grund saknas för att de göras i det demokratiska Sveriges intresse; att en riksdagsfraktion, som sålunda icke kan vara till något gagn, som faktiskt hindrar svenska folkets intressen att vara fulltaligt representerade i riksdagen och som både därigenom och på annat sätt endast och allenast kan ha skadlig inverkan på riksdagens förmåga att fullgöra sin funktion såsom statsmakt — må vårt land besinna, säger jag, att en sådan riksdagsfraktion måste vara ägnad att draga ned folkrepresentationens anseende i det representerade folkets egna ögon och därmed också att i sin mån bereda väg för parlamentarismens bankrutt. På skilda ställen i landet ha socialdemokraterna tillsam-

Svar på interpellation. (Forts.)

mans med högern och folkpartiet (kanske också tillsammans med bondeförbundet; jag har händelsevis icke sett något uttalande från bondeförbundshåll i saken, men förmodligen är också bondeförbundet med) proklamerat, att personer med »tro och åsikter förankrade i andra länder än Sverige icke passa såsom förtroendemän i vårt land». De ha vidare proklamerat, att »endast män, beredda att kämpa för landets självständighet och frihet, kunna intaga ansvariga ställningar inom samhället och försvaret». Hela andan i justitieministerns svar till mig är sådan, att han icke *kan* mena, att statsmakterna skola taga avstånd från dessa proklamationer. Men riksdagsmännen äro dock »förtroendemän i vårt land»; de intaga dock »ansvariga ställningar inom samhället», ja i dess topp. Jag kan väl, såsom jag i början nämnde, förstå herr statsrådets negativa inställning till min huvudfråga. Den beror på olikhet i *vissa* rättsliga synpunkter. Men det är mig på grund av den erinran, som jag nyss gjorde — utan någon som helst giftighet, fullkomligt ärbart skulle jag vilja säga — oförklarligt, att herr statsrådet icke ens vill vara med om en grundlagsändring i ämnet. Jag skall dock icke närmare gå in på denna sak, ty den kommer ju genom en helt nyligen väckt motion inom kort att prövas av riksdagen.

Jag vill sluta detta inlägg med en erinran, som jag gör till förebyggande av allt vulgärt missförstånd. Det måste för bedömande av mina synpunkter vara fullkomligt likgiltigt, huruvida de kommunistiska riksdagsmännen i sin politiska verksamhet äro drivna av i etisk mening föraktliga bevekelsegrunder eller icke. Det är fullkomligt likgiltigt, huruvida de äro att betrakta som idealister eller som banditer. Den frågan hör icke hit. Vi uppehålla ett försvar med armé och flottor utan att därmed anse oss moraliskt bryta staven över eventuella *yttre* fiender. Kommunisterna äro våra *inre* fiender. De äro inre fiender till vårt folk såsom en demokratisk nation. De äro inre fiender, vilka än deras bevekelsegrunder äro; deras bevekelsegrunder må vara ideella eller i etisk mening brottsliga. De försvarsåtgärder mot dessa våra inre fiender, som förr eller senare med nödvändighet skola arbeta sig fram, ligga fullkomligt utanför det moraliska bedömandet av personerna i fråga och deras verksamhet.

Herr Hallén: Herr talman! Den ärade interpellanten började sitt anförande med att delgiva oss de angenäma erfarenheter han gjort vid de förhandsdiskussioner, han haft med herr justitieministern, angående den lämpliga tidpunkten för besvarandet av denna interpellation. Professor Lundstedt anmärkte helt lätt och gemytligt, att de beskyllningar för diktaturtendenser, som riktats mot herr justitieministern från en del håll i pressen, hade professorsn i sitt mellanhavande med justitieministern icke funnit några spår av. Nej, herr talman, tacka för det! Hela den grundsyn, som interpellanten har i dessa frågor, torde göra det ganska svårt för honom att lägga märke till eventuella diktaturtendenser. Han har ideligen talat om antidemokratiska metoder och syften, som man borde bekämpa. Jag fick det intrycket, när jag hörde hans föreläsning, att mycket av vad som blivit sagt skulle lämpat sig för en slags hustavla, som herr Lundstedt själv borde läsa och anställa betraktelser över. Herr Lundstedt yttrade många tankvärda och riktiga saker, som egentligen voro riktade mot honom själv. Herr talman, det är i högsta grad betänkligt, när en människa, låt vara att det sker av de mest etiska och ideella motiv — sådana motiv kunna för övrigt, som herr Lundstedt nyss sade, förefinnas även hos kommunisterna — låter förleda sig av sin rättsfilosofiska åskådning att anfalla, att regeringsmakten skall göra sig skyldig till grova rena grundlagsbrott. Herr Lundstedt citerade själv 110 § i regeringsformen, där det heter

Svar på interpellation. (Forts.)

bland annat: »Skulle någon enskild man eller någon kår, militär eller civil, eller ock någon menighet, av vad namn det vara må, antingen av egen drift eller med anledning av befallning, försöka att våldföra riksdagen, dess kamrar eller utskott eller någon enskild riksdagsman — — —, vare sådant ansett såsom förräderi.» Det betyder i realiteten, att om någon hindrar en riksdagsman att deltaga i riksdagssammanträde — att infinna sig här i plenisalarna, medan sammanträde pågår — skall han dömas som förrädare, även om han handlat på regeringens order eller på befallning av överordnad polistjänsteman eller militärt befäl. Interpellanten vill nu faktiskt — det framgår av interpellationens såväl bokstav som anda — att regeringen skall taga initiativ till det, som enligt regeringsformens bokstav är ett klart förräderibrott. Nu söker herr Lundstedt undgå denna karakteristik av sin idé genom att krypa bakom »grundlagens anda». Han har talat om bokstavsmagi. Det står i grundlagen, att grundlagarna skola efter deras ordalydelse i varje särskilt fall tillämpas. Herr Lundstedt söker göra gällande, att det icke står, att de skola enbart, eller uteslutande, eller hur han uttryckte sig, tillämpas efter sin ordalydelse. Det skulle trots grundlagens ordalag finnas möjlighet att ingripa mot misshagliga riksdagsmän. Herr Lundstedts resonemang är mycket färgligt. Här är icke bara fråga om grundlagens bokstav utan lika mycket om grundlagens anda. Ännu ha vi icke kommit dithän, att riksdagsmän för sina politiska åsikters skull kunna utsättas för lagstridiga åtgärder. Det kan hända, att vi äro tvungna att genomföra en sådan tingens ordning, men vi ha den ännu icke. Det är ett faktum, att herr Lundstedt genom sitt uppträdande arbetar just de till diktatur strävande intressena i händerna. Hans uppträdande gagnar just de intressen, han uppger sig vilja bekämpa. Det har uppgivits från en del håll — jag vet icke, om det är riktigt — att man i ett visst diktaturland skulle uppmärksammat herr Lundstedts framstöt och funnit den förtjänt av erkännssamma applåder. Det finner jag i så fall helt naturligt, ty herr Lundstedt rekommenderar här, att man skall gå fram på ett fullständigt antidemokratiskt och mot lagen stridande sätt. Vi ha ju i stället haft den uppfattningen, att vi böra värna vårt samhällsskick med demokratiska medel, och dit höra först och främst de medel, som lagen själv anvisar, men icke maktmedel, vars användande står i strid mot lagen. I interpellationen frågar herr Lundstedt, vilka åtgärder som kunna förväntas för att redan under innevarande riksdag avhysa kommunisterna. Om det åtminstone hade ifrågasatts, att detta skulle ske genom antagande av en särskild lag! Interpellanten antyder t. o. m., att kommunisterna skulle kunna med maktmedel hållas utanför riksdagen. Nu kan det hända, att interpellanten protesterar och säger sig ha åsyftat införandet av en lag, genom vilken kommunisterna skulle uteslutas ur riksdagen. Antagandet av en sådan lag skulle ha inneburit ett uppenbart kränkande av grundlagen. Herr talman, jag är övertygad, att kammaren icke tagit något intryck av hela denna halsbrytande argumentation.

När herr Lundstedt talar om det grammatiska innehållet i vår grundlag, förbiser han, att ännu gäller den viktiga principen, att man icke enbart på grund av folks åsikter mot dem tillgriper sådana metoder, som han anbefaller. Herr statsrådet har ju också själv i sitt svar erinrat om detta, då han bl. a. sagt: »I den mån det skulle befinnas, att fiender till vårt fria demokratiska samhällsskick göra sig skyldiga till gärningar, som strida mot gällande strafflagstiftning, skola de givetvis utan misskund straffas.» Däröfver äro väl alla också ense.

Vad jag sagt här, herr talman, är naturligtvis icke att ett ögonblick fatta som ett slags försvar för våra kommunister. Jag anser, att de, om de ägde någon taktkänsla, icke borde taga till orda i den uppfattningen, att detta gäller

Svar på interpellation. (Forts.)

värnet om demokratiska rättigheter, som de själva, om de ägde makten, ej ett ögonblick skulle ifrågasätta att tillåta sina motståndare att begagna sig av. Den saken är alldeles uppenbar. Men jag menar, att det är oerhört farligt att här i riksdagen anbefalla åtgärder, som klart och tydligt icke bara äro lagstridiga utan till sin princip antidemokratiska.

Hur skulle det gå, om ett statsråd skulle taga på allvar sådana propåer och inviter, som herr Lundstedt kommer med? Jag kan ej tänka mig annat än att konstitutionsutskottet skulle anmäla ett sådant ärende och anse, att statsrådet gjort sig skyldigt till brott mot regeringsformens icke § 107 utan § 106.

Jag skulle också vilja säga, att om herr Lundstedt i alla fall sökte utläsa något slags sympati för åtminstone en del av sina tankegångar i interpellationssvaret och därför på vissa punkter med hänsyn till de enligt hans uppfattning felaktiga utgångspunkter, som statsrådet hade i sådana här ting, ändå såg med en viss välvilja på svaret, så skulle jag endast vilja framhålla, att jag tycker att svaret kunde hava i litet starkare ordalag, nästan förtrytsamt, avvisat en sådan propå och beklagat, att den överhuvud fått komma fram i riksdagen, samt uttalat, att det kan icke vara vidare angenämt för ett statsråd att offentligen uppmanas att begå lagstridiga och grundlagsstridiga handlingar.

Jag skulle vilja säga, herr talman, att herr Lundstedt menar väl och vill förebygga allt vad diktatur heter, det må vara från nazistiskt eller kommunistiskt håll. Men faktiskt äro de vägar, som han anbefaller, ingenting annat än sådant, som medverkar till att — om detta kunde verkställas — i vårt land införa diktaturfasoner. Jag anser, att i vårt försvar för demokratin och i vår gemensamma strävan att avvisa kommunisterna i riksdagen — varom alla äro ense — skola vi handla på ett demokratiskt sätt och icke hemfalla åt exalterade och överspända synpunkter.

Herr **Lundstedt** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Hallén trodde icke — och det gör inte heller jag — att kammaren imponerats av mitt anförande. Jag vill emellertid säga, att om kammaren är imponerad av herr Halléns anförande, så gratulerar jag kammaren till den intelligensnivå, som den ärade kammaren i så fall besitter.

Jag har framlagt en argumentation. Jag har arbetat med denna argumentation i månader. Bakom den ligger för övrigt det tankearbete, varmed jag byggt upp min vetenskapliga åskådning. Denna må herr Hallén gärna bryta staven över. Uppriktigt sagt bryr jag mig ej så mycket om, vad herr Hallén säger i det avseendet. Men på den, som efter den utförliga argumentation, som jag nu framlagt, uppträder här och beskyller mig för att vilja animera regering och riksdag till grundlagsbrott, på honom kan åtminstone ställas det kravet, att han framför några motskäl och icke pratar i luften, att han begagnar sig av sitt förnuft och icke blott tänker med känslorna.

Tänker man med känslorna, kan man hålla på hur länge som helst utan att få någon kontakt med den person, som framställt en intellektuell argumentation. Denna kan naturligtvis vara felaktig. Det är därför som jag säger: Försök då att sticka håll på argumentationen! Men utan att på ringaste sätt kunna antasta denna, bör man — detta är min uppfattning om *savoir vivre* i en riksdagsdebatt — icke komma med sådana beskyllningar, som förutsätta, att argumentationens falskhet blivit ådagalagd.

Vidare yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Trots att herr Hallén ansåg, att det skulle vara taktlöst, att vi skulle blanda oss i en sådan här diskussion, kan

Svar på interpellation. (Forts.)

jag icke underlåta att säga några ord. Det är föranlett av herr Lundstedts interpellation. Skulle det behövas någon närmare motivering därför, är det alldeles tillräckligt som motivering, att man inför hela folket, inför dess parlamentariska tribun sökt beröva oss heder och ära. Jag anser då för min del, att det är skäl tillräckligt att med några ord beröra vad som har framkommit i denna fråga.

Herr Lundstedt har uppenbarligen för sin interpellation egentligen tvenne utgångspunkter. Den ena ligger på det framtida planet. Det är liksom i en skräck för en kommande politisk Kreugerkrasch, som han nu vill föreslå regeringen att vidtaga vissa enligt hans mening preventiva åtgärder. Det andra skälet har han ju ej stuckit under stol med: erfarenheterna från i vintras under det finsk-ryska kriget och vår hållning i detsamma.

Jag vill kort och gott fråga: Vari skiljer sig vår ståndpunkt, som man nu ostraffat av talmannen får karakterisera som landsförrädisk, från den ståndpunkt, som majoriteten har intagit? Jo, såvitt jag förstår, skiljer den sig däri, att denna majoritet ansåg, att det finska folket skulle taga ett krig hellre än att göra upp med ryssarna, medan vi ansågo, att ett krig var dumt av dem och att de hellre skulle göra upp, oaktat de icke voro så tillfredsställda med villkoren. Det var alltså icke en fråga, som berörde Sveriges förhållande till främmande makt, utan en fråga, som berörde tvenne främmande makter och deras relationer. Vi tilläto oss att ha en annan uppfattning — och även att försvara denna uppfattning — än vad majoriteten i denna riksdag hade.

Jag kan ju förstå, att majoriteten är förbittrad över, att icke riksdagen var fullständigt likriktad i frågan. Jag kan också mycket väl förstå, om det finnes politiska galenpannor — med eller utan professorstitel — som velat gå så långt, att de velat kasta ut landet i ett reaktionärt krig, i varje fall ett ganska hopplöst krig. Jag kan förstå allt detta. Men jag kan icke förstå, att det skall vara tillåtet för sådant folk, för sådana äventyrare, att utan vidare beröva andra människor, som ha en annan politisk uppfattning och en annan uppfattning i denna fråga, heder och ära.

(I kammaren ropades: Det är icke därför.)

Jo, det är därför. När man i dag redan kan lägga ett historiskt bedömande på vad som skett, måste man ju säga, att icke var det deras mening, som krävde en demonstrativ politik mot Sovjetunionen, vilken i dag kan te sig som den realpolitiska.

Finnes det för övrigt någon här i denna kammare, som verkligen har modet att stiga upp och säga, att han anser, att den finska regeringen handlade fullständigt rätt i höstas? Dess talesmän ha motiverat, varför den tog kriget, med att man i alla fall räddade äran genom detta för Finland så ödeläggande krig. Det är en argumentation, som, förlåt herr talman, på mig närmast gör ett feodalt intryck, att offra 75,000 unga finnar för något, som man kallar äran men som rätteligen borde översättas till några regeringsmedlemmars prestige.

Detta finner jag icke vara annat än en politik, som knappast borde vinna applåder i ett grannland, som närapå höll på att dragas in i samma elände.

Men just på grund av att vi hade denna andra ståndpunkt i denna fråga och att vi vågade hävda densamma, att vi vågade säga, att Sverige hade intet intresse att engagera sig i denna konflikt utan att Sverige hade intresse att upprätthålla neutraliteten, på grund av att vi vågade säga, att Sverige hade intresse att upprätthålla så vänskapliga förbindelser som möjligt med alla Östersjömakter, inklusive Sovjetunionen, just på grund därav är det som man tillåter sig att stämpla oss som landsförrädare.

Herr Lundstedt gör i sin interpellation gällande — det har för övrigt redan

Svar på interpellation. (Forts.)

protesterats däremot, men jag kan icke underlåta att säga ett par ord ändå — att det gäller i verkligheten att slå vakt om grundlagens anda, även om det sker i strid mot grundlagens bokstav. För att ytterligare utveckla detta resonemang säger han, att 1809 års grundlagsstiftare näppeligen kunde förut-sätta, att det skulle komma att sitta kommunister i den svenska riksdagen.

Jag har den uppfattningen, att när lagstiftarna i 1809 års grundlag skrevo in, att grundlagen skall tolkas efter dess bokstav, så voro de fullständigt klara över innebörden i densamma. Och innebörden var den, att det icke skulle givas några möjligheter för den ena eller andra maktägande grupperingen att i hägn av något, som man kallade för grundlagens anda, genomföra åtgärder, som strede mot grundlagens bokstav. Man hade ju åtskilliga tidigare erfarenheter av hur man vänt om grundlagens bokstav till förmån för en anda, som man försökte giva densamma, och hur man i reaktionärt syfte satt grundlagen och folkrepresentationen ur funktion och upprättat enväldiga diktaturer och alltid gjort det med den motiveringen, att det gäller att man handlar i enlighet med grundlagens anda, även om det strider mot grundlagens bokstav.

Jag menar, att politiska neanderthalare har det funnits i alla tider, med och utan professorstitel. Och 1809 års lagstiftare hade säkert just sådana politiska neanderthalare i tanken, när man skrev in, att grundlagen skall tolkas efter sin bokstav.

Herr Lundstedt säger, att beträffande oss är det påtagligt, att vår allmänna inställning och vår verksamhet strider mot grundlagen — han menar då grundlagens bokstäver också — och på grund därav anser han tillräckliga skäl föreligga för de åtgärder han rekommenderar regeringen.

Ja, jag kan hålla med om att det i vårt program finnes saker, som illa korrespondera med grundlagen. Men hur är det med herr Lundstedts eget politiska program? Jag talar icke om herr Lundstedt som person utan det parti han tillhör. Såvitt jag vet, har det skrivit in, att det är anhängare av och arbetar för en republikansk samhällsordning och monarkiens avskaffande. Men successionsordningen tillhör ju också den svenska grundlagen; den är en av dess hörnpelare. Och om man skall taga som argument för grundlagsstridiga åtgärder, att vi ha en annan politisk uppfattning och ett annat program än som skulle kunna vara avskrivet efter grundlagen eller anpassat till densamma, då kommer herr Lundstedt eller i varje fall hans parti att sitta i samma båt som vi själva.

Nu kan man säga, att skillnaden mellan kommunisterna och socialdemokraterna är den, att kommunisterna även arbeta för sitt program, exempelvis för monarkiens avskaffande, medan socialdemokraterna icke göra det. Det är klart, att man måste tillmäta en sådan invändning ett visst värde. Men eftersom man icke i vårt arbete har kunnat påvisa något lagstridigt, så an-håller jag, att dessa våra formuleringar om hur vi anse, att det svenska stats-skicket lämpligen bör ordnas, värderas ungefär på det sätt, som man värderar programförklaringar och formuleringar från partier i allmänhet — jag tänker särskilt på herr Lundstedts parti. Herr Lundstedt försöker verkligen att med magiska ord och trollformler lägga in helt andra tolkningar i vad som står skrivet och i vad som förekommer.

Jag har ingenting emot, herr talman, att man karakteriserar det svenska statsskicket såsom demokratiskt, därest man accepterar, att denna demokrati har mycket stora begränsningar. Men jag måste vända mig mot att man försöker att giva grundlagen — eller bättre sagt grundlagarna — den innebörd, som herr Lundstedt excellerade i här uppe på talarstolen. Ty här i landet är det icke bara så, att folkets i val uttryckta massvilja skall vara bestämmande för landets politik. Det är också så — och det är i grundlagen

Svar på interpellation. (Forts.)

inskrivet — att mot folkets votum kan ställas en enskild persons votum, nämligen konungens.

Vi ha icke den uppfattningen, att detta är något sådant förhållande, som kan få karakteristiken demokrati utan vidare.

Men därtill kommer — och det ha vi tidigare sagt i denna kammare — att vi anse, att det nuvarande så kallade demokratiska systemet närmast är antidemokratiskt. Ty de politiska fri- och rättigheter, som åt det svenska folket garanteras, och den formella likheten inför lagen väga ju i alla fall i realiteten icke upp den faktiska maktställning, som kapitalistiska företagare och företag besitta i detta land. Och på grund av dessa ekonomiska och därmed också följande politiska olikheter, på grund av att vi anse att klassamhället fortfarande består, att Sverige är ett land med klasser, på grund därav säga vi, att det är icke en sådan demokrati, som kan anses tillfredsställande för arbetarklassen. Men varje frihet i densamma vilja vi försvara. Varje steg framåt, som representerar framåtgående och utveckling, vilja vi slå vakt om, utan att vi därför acceptera den borgerliga demokratien i alla dess delar.

Ja, detta är den uppfattning som vi ha. Och vi kämpa för denna uppfattning i demokratisk ordning. Vi gå ut till väljarna och lägga fram vårt program. Vi begära deras understöd för detsamma. Vi ha fått åtskilliga bakslag, det erkänner jag. Vi ha haft ledare, som när stöten varit för hård ramlat undan och krupit över till fiendens läger och i dag stå i främsta ledet i kampen mot oss. Det erkännes, att vi icke nått så stora resultat i vår kamp att erövra svenska folket för vår linje, som vi skulle önskat. Men bakom dem, som äro valda här, stå i alla fall 100,000 eller i det närmaste 100,000 svenska väljare. Det är betecknande för grundlagens vårdare av professor Lundstedts typ, att han utan vidare anser, att dessa 100,000 svenska medborgares rätt att själva bestämma, vilka de skola förträdas av, och att själva utöva något inflytande på den politik, som dessa skola utföra, den rätten skall man utan vidare kunna upphäva.

Herr Lundstedt har också i sin interpellation tillåtit sig att rikta en rad — vad skall jag använda för uttryck? — kanske förolämpningar — det säger icke allt, men det behöver ju icke klubbas i alla fall — alltså en rad förolämpningar mot ett land, med vilket Sverige upprätthåller vänskapliga förbindelser. Och i dag är det väl tämligen klart — vilket jag även utvecklade häromdagen — att denna vänskap som man nu håller på att arbeta upp nästan är en räddning för Sverige i det nuvarande prekära läget. För den politiken ha vi i själva verket slagits under många herrans år, men därvidlag ha vi nödgats predika för döva öron i denna kammare. Nu är det solklart, att det ligger i Sveriges intresse att med ifrågavarande makt upprätta så vänskapliga och så vitt utvecklade ekonomiska, för övrigt också politiska, förbindelser som möjligt. Jag tror att det inte bara är de svenska arbetarna, utan att man i de mest skilda samhällslager i dag med ganska stort intresse följer de ansträngningar som nu göras i Moskva för att från svensk sida åstadkomma en uppgörelse, som kan lätta det tryck som redan pressar vårt land, ett tryck, som sannolikt kommer att bli mycket större, om kriget fortsätter och man inte kan få en hygglig uppgörelse till stånd.

Nå, därom äro ju alla ense, men här skall det vara möjligt och tillåtet — låt vara att det sker genom en herre som professor Lundstedt, men ändå — att utan vidare stämpla denna makts styresmän som folk som försöker att genom ett svenskt parti blanda sig in i Sveriges inre angelägenheter och påverka desamma. Vi ha sagt, och jag upprepar det: Sveriges politik skall inte avgöras vare sig i London, Paris, Berlin eller Moskva utan i Stockholm. Jag har också sagt, och jag upprepar det: vi gå i vår politik ut ifrån svenska

Svar på interpellation. (Forts.)

intressen, från den svenska arbetarklassens intressen, vilka vi anse strida mot den svenska överklassens. Nu anser majoriteten i denna kammare — en uppfattning som kommit till uttryck också i och med bildandet av samlingsregeringen — att dessa intresse motsättningar, som enligt mitt förmenande bestå och komma att fördjupas inom den allra närmaste tiden, inte äro av den betydelse att man för närvarande har rättighet att resa några svårigheter för eller opposition mot den officiella politik som föres. Jag förstår mycket väl herr Halléns ståndpunkt när han säger, att vi kunna eventuellt *vingas* att tillgripa lagstridiga åtgärder; han sade inte varför, men han menade säkerligen: för att slå ned oppositionen. Jag förstår alltså, att man inom den meningsriktning han företräder resonerar som så: vi ha majoriteten och vi skola genomföra den politik vi anse bör genomföras; men är det så att omständigheterna kräva det, komma vi att slå ned alla försök att resa motstånd mot en sådan politik. — Men den ståndpunkten är icke demokratisk. Det kan te sig taktlöst att påpeka det, men faktum är att det är vi som i detta fall representera en demokratisk ståndpunkt.

Detta var, herr talman, de anmärkningar jag ville göra apropå denna vidunderliga interpellation. Jag vill till slut bara säga, att om jag vore herr Lundstedt och vore medlem av det socialdemokratiska partiet och visste att detta tillhör en international, vars ledning ligger i Paris, vars ledande medlemmar sitta med i det ena krigsblockets regeringar, en international som i tal och skrift efter storkrigets utbrott har propagerat för att vi skulle ta ställning för den ena av de krigförande parterna — d. v. s. emot neutralitetspolitiken — skulle jag akta mig för att rikta angrepp mot kommunisterna på grund av att vi tillhöra den kommunistiska internationalen och på grund av att dess säte är förlagt till Moskva. Men professor Lundstedt saknar ju förutsättningar att riktigt kunna bedöma, menar jag, det svåra läge i vilket han själv befinner sig genom sitt medlemskap i det socialdemokratiska partiet. För övrigt anser jag inte alls, att professor Lundstedt företräder socialdemokratiska ståndpunkter i denna fråga. Jag tror, att han är tämligen ensam inom sitt parti på den linje han här företräder. Han tillhör i stället de mest reaktionära krafterna i detta land, som använder kampropet »Mot kommunisterna» som ett slags patentrösning för alla svårigheter och som försöker operera med dessa magiska trollformler så länge det är möjligt. Han företräder samma ståndpunkt inte bara mot det kommunistiska partiet, utan om han lyckas vinna framgångar i denna kamp mot det kommunistiska partiet komma naturligtvis hans invändningar också att rikta sig mot den svenska socialdemokratien och framförallt mot den svenska fackföreningsrörelsen.

För övrigt finns det ju inte för min del med anledning av det svar på interpellationen herr Lundstedt erhållit någon anledning att för dagen göra några närmare kommentarer. Trots alla sirliga vändningar och bugningar från justitieministerns sida för professor Lundstedt och hans statsrättsfilosofi finner jag ändå, att statsrådet — jag hoppas det inte var på grund av en hård nödvändighet utan på grund av hans övertygelse, att man ändå måste iakttä vissa anständiga regler — kommit till en uppfattning rakt motsatt professor Lundstedts.

Herr Höglund: Herr talman! Man kan givetvis ha delade meningar om en sådan åtgärd gent emot kommunisterna som interpellanten föreslagit och man kan också förstå justitieministerns tveksamhet ifråga om ett så utomordentligt förslag som interpellanten ställt på dagordningen, men jag måste å andra sidan säga, efter att ha åhört herr Halléns anförande, att nog bör man ta något allvarligare på de argument som professor Lundstedt förebringat än

Svar på interpellation. (Forts.)

denne högt aktade representant för konstitutionsutskottet gjorde i sitt anförande.

Professor Lundstedts yttrande gick ju ut på att grundlagens innehåll och anda vore väsentligare än dess bokstav. Denna svenska grundlag uttrycker ett fritt folks författning och ger garantier för dess säkerställande. Det var denna professor Lundstedt hänvisade till såsom det väsentliga innehållet uti våra grundlagar, och han menade att man inte får ta ett eller annat uttalande i författningarnas utformning som en fetisch, som man måste dyrka utan hänsyn till vad som ligger bakom och som föresvävat grundlagsstiftarna och vad som är statens och folkets verkliga livsintresse.

På detta argument svarade herr Hallén enbart med att hänvisa just till bokstaven, till vad som står i den och den grundlagparagrafen. Detta kan jag inte, lika litet som professor Lundstedt, finna vara någon verklig argumentation gent emot professor Lundstedts försök att hävda en mer realitetsbetonad tolkning av grundlagen, ty det var ju just det formella betraktelsesättet professor Lundstedt riktade hela sin polemik emot.

Nu kan man naturligtvis tvista om, huruvida man skall följa bokstaven eller andan, och detta beror väl i mycket hög grad på hur pass allvarligt man anser det läge vara, vari vårt land befinner sig. Att vi inte böra hävda grundlagens bestämmelser till varje pris har även statsministern antytt, när han talade om valen i höst, då han — liksom medlemmar av andra partier — sagt, att om vårt land kommer i krig kan det bli tänkbart, att vi måste suspendera grundlagen, men vi skola inte göra det om läget inte är värre än det är för närvarande. Jag vill inte påstå, att den uppfattning professor Lundstedt här hävdar får stöd av detta uttalande, men den är i viss mån analog med ett sådant resonemang när det gäller de stundande andrakammarvalen, resonemanget att nöd bryter lag. Professor Lundstedt har dock hävdad, att det är förenligt med grundlagens anda, även om det inte är det med dess bokstav, att vi avföra de kommunistiska representanterna ur riksdagen.

Dess representanter söka nu genom herr Hagberg här göra sig ganska snövita och framträda i demokratisk skepnad, fast de äro snösnöjda med åtskilligt i vår svenska demokrati. Det kan ju i och för sig inte vara dem förmenat att intaga en sådan kritisk ståndpunkt, men det är nog inte bara fråga om detta, herr Hagberg, utan här är det fråga om er åskådning och er verksamhet, principiellt och politiskt, i en annan och djupare och farligare mening än att man för dagen sysslar med rättelser av vissa missförhållanden inom vår svenska demokrati.

Om man utgår ifrån det kommunistiska partiets principiella program förhåller det sig så att detta parti är, såsom det självt kallar sig, en sektion av kommunistiska internationalen. Det är med andra ord en del av en helhet som heter kommunistiska internationalen. Det är icke ett vanligt politiskt parti i vår bemärkelse, ett nationellt parti, som handlar enbart från sina nationella förutsättningar, utan det är en del av en internationell rörelse som inte är, såsom den socialistiska internationalen, en idérörelse utan en mäktig enhetlig organisation, stående under sovjetrysk ledning. Den kommunistiska internationalen ledes visserligen formellt av en exekutivkommitté, som är sammansatt av representanter för skilda partier, men alla, som något känna till dess historia och dess nuvarande läge, veta alltför väl, att det ryska inflytandet där inte bara är övervägande utan absolut och att den ryska ledning, som omhänderhar den kommunistiska internationalen, är förankrad i det ryska partiets centralkommitté, som också är högsta instans över sovjetregeringen.

Detta innebär således i realiteten, att varje kommunistiskt parti i hela världen, som tillhör den kommunistiska internationalen, sorterar under en högsta

Svar på interpellation. (Forts.)

ledning av det ryska kommunistiska partiet. Var och en som känner den kommunistiska internationalens historia vet, att denna ledning med varje år blir allt fastare och starkare och företar allt kraftigare ingrepp i de nationella partiernas självbestämmanderätt. — Jag har, som kammararen vet, för tjugo år sedan själv tillhört det kommunistiska partiet. Jag sökte då bygga upp ett parti på en viss nationell grundval i vårt land, ehuru vi voro anslutna till den kommunistiska internationalen. En av de väsentliga anledningarna till brytningen den gången var just den »centralistiska» tendens inom den kommunistiska internationalen, som förlade all verklig makt hos ledningen i Moskva och som krävde att även de svenska spörsmålen, t. ex. när det gällde frågan om ställningstagande till den Brantingska socialdemokratiska regeringen, skulle dikteras från Moskva — icke av det svenska partiet självt.

Utvecklingen inom den kommunistiska internationalen sedan den tiden har obönhörligt fortsatt mot en allt starkare centralisation, och därför vågar jag påstå, att det kommunistiska partiet i vårt land som i andra länder i detta nu är att betrakta uteslutande som en filial till det stora ryska kommunistpartiet. Detta innebär inte i och för sig, att herr Hagberg eller andra kommunister skulle, subjektivt sett, vara landsförrädare, det vill jag inte påstå och har aldrig påstått; det är mycket möjligt att många av dessa kommunister äro i god tro i fråga om sin personliga uppfattning. Professor Lundstedt har redan påpekat, att det inte är fråga om huruvida de kommunistiska representanterna i riksdagen äro medvetna förrädare emot svenska nationella intressen eller icke, utan att det är effekten av deras verksamhet som det gäller och som potentiellt innebär och leder till landsförräderi i vissa konkreta situationer.

Sådan var ställningen under det finsk-ryska kriget. Den kan ha skiftat något för ögonblicket, emedan det kommunistiska partiet inte längre befinner sig i samma svåra ställning som då och därför att trycket från Moskva sedan dess något lättat i fråga om detta förhållande, men naturligtvis kunna vi när som helst återigen råka in i en situation, då det kommunistiska partiets rörelsefrihet under demokratisk förklädning och i skydd av våra demokratiska grundlagar kan bli utomordentligt farlig för Sveriges nationella bestånd.

Herr Hagberg talade i sitt anförande mycket om »heder och ära», som man ville beröva kommunisterna. Jag nämner än en gång, att det är inte detta frågan gäller, men det skulle vara ganska intressant att veta herr Hagbergs ståndpunkt i fråga om exempelvis den ryska kommunismens förföljelser mot den socialdemokratiska rörelsen i Sovjetryssland, för att inte tala om förföljelsen mot andra grupper där. Är denna rörelse berövad »heder och ära» eller inte? Har socialdemokratien rätt att röra sig fritt eller inte? Får den delta i valen till högsta sovjet? Jag kunde anförda mycket mera i den stilen. Ett parti och en rörelse som ytterst eftersträvar en diktatur, med uteslutande av alla andra grupper i samhället från officiell representation, den har ingen moralisk rätt, när förslag ställas på dagordningen om kommunisternas uteslutande ur vår riksdag, att åberopa heder och ära.

En av edra främsta representanter en gång, Bucharin, nu visserligen avrättad, uttalade på sin tid det berömda eller kanske rättare sagt ryktbara ordet: »Ett parti skall regera och alla andra sitta i fängelse.» Detta är den kommunistiska ståndpunkten. Jag vill tillägga, att det är den nazi-kommunistiska ståndpunkten, ty begreppet nazi-kommunism är numera riktigare efter det samförstånd som upprättats emellan Sovjetunionen och nazi-Tyskland. I och med dess etablerande är det strängt taget omöjligt att i den praktiska politiken i neutrala länder som Sverige veta, vad som är kommunism och vad som är nazism och vad som är en blandning av bägge. En rörelse som den kommunistiska äsyftar ytterst en diktatur, som inte bara skulle köra oss alla ur folkrepresentationen utan kasta oss i

Svar på interpellation. (Forts.)

fängelse och ställa en hel del av oss mot väggen. Under sådana förhållanden är det i alla fall ganska förmätet att, när vi säga att dessa herrar borde försvinna ur denna församling, ur riksdagen, svara: »Ha vi inte heder och ära kvar, vi äro ju goda demokrater, vi söka blott rätta till några missförhållanden i det demokratiska och kapitalistiska Sverige!» Nej, politiskt eller principiellt sett tror jag inte att det finns någonting att invända emot att kommunisterna uteslutas ur Sveriges riksdag.

Jag skall inte vidare bemöta försvaret från den kommunistiska sidan, det har ju ganska litet att göra med den diskussion vi här fört, om vilket som är det lämpligaste och ur laglighetssynpunkt riktigaste sättet att bli av med dessa representanter. Jag medger, att man naturligtvis kan ställa under debatt, om man, som professor Lundstedt vill, skall gå bröstganges fram eller om man skall töva. Själv är jag såsom svensk representant här i andra kammaren helt och hållet redo att ansluta mig till professor Lundstedts mening. Jag tror nämligen icke, att det lagförslag om åtgärder mot statsfientliga partier, som nu ligger under behandling i första lagutskottet, kommer, om det upphöjes till lag, att bli effektivt. Jag tror också, att regeringen kommer att hysa mycken tveksamhet, när det gäller att tillämpa lagen, om den nu blir antagen av riksdagen. Jag anser därför, att det är av behovet påkallat, att det i riksdagen framträder en starkare opinion för dessa nödvändiga rensningsåtgärder.

Herr Hallén talade många betänksamhetens ord och hänvisade till grundlagens föreskrifter. Jag tror, att det just varit en sådan där tveksamhetens anda i kampen mot demokratiens fiender, som i många länder visat sig så fördärvbringande och slutat med demokratiens egen undergång. Läget är — det kunna vi icke komma ifrån — mycket allvarligt och kritiskt för vårt eget land och svårigheterna hopa sig dag för dag, icke bara i utrikespolitisk mening, utan även med hänsyn till återverkningarna inom landet — jag tänker framför allt på de ekonomiska återverkningarna, vilka nu skapa och i ännu högre grad under de närmaste månaderna komma att skapa så svåra förhållanden för menige man. Då är det på tiden att vara på sin vakt gent emot strömningar, som arbeta både ovan jord och under jord i syfte att undergräva både den sammanhållning, som nu finnes inom nationen, och den demokrati, varpå denna sammanhållning bygger. Jag tror, att man under sådana förhållanden icke får töva allt för mycket och icke visa sig alltför demokratisk i ordets formella mening, när det gäller att slå ned rörelser och riktningar, som i sina verkningar kunna innebära och torde innebära frön till den svenska demokratiens undergång.

När det gällde Finland sågo vi, att Sveriges kommunistiska parti helt och hållet slöt sig till dem, som försvarade våldsövergreppet mot vårt finska broderland och vi sågo också att den kommunistiska internationalens sekreterare Kuusinen, som i många år varit ledare för Finlands kommunistiska parti, i Moskva utnämndes till chef för Sovjet-Finland. Den planen sprack emellertid. Men vi skola inte glömma denna episod, som visserligen på några månader gick förbi, men som innehåller många tänkvärda element. Den lär oss, att det även här kan uppstå ett läge, då det kommunistiska partiet och dess representanter i riksdagen, de må vara i god tro eller icke, också kunna komma att spela en liknande roll på nytt. Vi ha också sett, att kommunisterna i de grannstater, som en utländsk makt ockuperat, ingalunda spelat en roll, som kan giva någon ökad tilltro åt kommunisternas i Sverige lojalitet gentemot det egna fäderneslandet.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få framföra en personlig deklARATION och uttala den förhoppningen att regeringen liksom även kamraterna i

Svar på interpellation. (Forts.)

riksdagen mera må uppmärksamma de djupt allvarliga problem för svensk demokrati, som ligga inneslutna i den av professor Lundstedt framställda interpellationen.

Herr Flyg: Herr talman! Jag skall icke försöka blanda mig in i den rättsvetenskapliga debatt, som förts här mellan å ena sidan justitieministern och å andra sidan professor Lundstedt. Jag kan överhuvud taget icke engagera mig i denna debatt, därför att jag saknar själva förutsättningarna därtill. Att jag i dag på nytt tar till orda i denna angelägenhet beror på ett uttalande av herr Hallén, som jag förmodar får betraktas såsom talesman för konstitutionsutskottet, vars ordförande han ju är.

Herr Hallén återkom tvenne gånger till ett påstående, som lät ungefär så här, att vi ha icke kommit dithän ännu, att man kan vidtaga åtgärder mot människor för deras åsikters skull. Jag ber att få markera det glädjande i detta uttalande och ber att få uttrycka förhoppningen, att herr Hallén i sin egenskap av ordförande i konstitutionsutskottet håller denna sin sats i minnet som en måttstock för sin verksamhet. Samtidigt vill jag emellertid säga, att enligt min mening är denna sats fullkomligt malplacerad i sammanhang med den fråga, som här i dag diskuteras. Det är faktiskt så att den omständigheten, att en människa hyser en personlig åsikt, omöjliggör denna människas medlemskap i det parti, som kallas det kommunistiska partiet. Endast om individen vill avhända sig rätten att ha en egen åsikt, kan han tillhöra det partiet och där spela en ledande roll. Så ligger problemet till. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid, att även herr Höglund väsentligt hugger i sten i sin historieskrivning. Under förutsättning att dessa människor endast tillhöra den kommunistiska internationalen, d. v. s. en internationell organisation, anser jag, trots de påpekanden som gjorts om vad som säges i dess stadgar om en legal verksamhet inom ramen för den svenska demokratin, att det skulle vara otänkbart att ifrågasätta åtgärder mot dem. De kalla sig för övrigt felaktigt för kommunister. Rätta benämningen är, som jag förut sagt, ryska agenter. Men det är länge sedan internationalen upphörde att arbeta som en självständig och oberoende organisation, som en internationell organisation. Den överfördes i ett visst skede till att vara ett direkt organ för en viss stormakts speciella intressen, och från denna stormakts synpunkt var denna idé icke dum. Den hade bara den haken, att man genom kravet på obetingad lydnad fick dåliga verktyg, men idén som sådan var, som sagt, icke dum.

Jag fäster kammarens ledamöters uppmärksamhet vid en alldeles nyutkommen bok, som heter Stalin. Det är namnet på det ledande och enda ryska partiets generalsekreterare. Boken är skriven av en man, som under den ryska revolutionens och kominterns första år spelade en mycket betydande roll i rörelsen och som stod de ryska ledarna nära, en fransman vid namn Souvarine. Där få vi — jag erkänner gärna, att hans framställning präglas av en viss subjektivitet — en utomordentlig och i detta sammanhang mycket värdefull framställning av icke blott den förutnämnda partisekreterarens utveckling från ett okänt förflutet till hans nuvarande position, utan även av den kommunistiska rörelsens s. k. omvandling från vad den en gång var, nämligen bärare av en revolutionär idé till att bli ett smutsigt verktyg i en viss makts intresse och spekulationer.

Det är möjligt, att det kan anses innebära överdrift, när jag säger, att vederbörande ryske talare här icke har egna åsikter. Men vad han i kammaren i dag yttrade giver mig möjlighet att lämna bevis på riktigheten av min uppfattning. Han sade, att just för att vi, d. v. s. kommunisterna hävdade, att

Svar på interpellation. (Forts.)

Sverige borde intaga en neutral hållning under rysk-finska konflikten, ha vi kommit i den situationen, att hetsen släppts lös på oss o. s. v. Jag ber att få erinra kammarens ledamöter om hur länge vederbörande talare här hävdad, att Sverige bör intaga en neutral position. Det är icke mer än ett år sedan, då han här i riksdagen stämplade hävdandet av en neutral position såsom dels något löjligt, dels såsom ett bevis för, att vederbörande, som företrädde en sådan uppfattning, måste vara agent åt någon av de fascistiska staterna. Han smådade den dåvarande utrikesministern och hävdade, att i dennes begrepp om neutralitet exempelvis ingick, som han sade på sin Norrbottensbänk, malmexporten till Tyskland. Vilken uppfattning har den ryske talaren i dag? Är det någon som hört hans protester mot malmexporten till Tyskland? Han är i dag en varm vän av en neutralitet, som omfattar malmexport till Tyskland, *detta därför att husbonden i Moskva ändrat uppfattning*. Kan någon påstå, att sådana människor ha *en egen åsikt*? De ha den åsikten, som de äro ålagda att i varje situation framföra. Så enkelt ligger problemet till.

Jag ber vidare, herr talman, att få fästa uppmärksamheten vid att den ryske talaren åberopade sig på de nu pågående handelsförhandlingarna mellan å ena sidan Sverige och å andra sidan Ryssland. Jag förstår hans spekulationer med detta åberopande, men jag vill säga, att de här två sakerna, dels de pågående handelsförhandlingarna och dels de problem, som vi i dag diskutera här i kammaren, ha ett sammanhang, men av helt annan karaktär, ett sammanhang, som leder till helt andra slutsatser än vederbörande på Norrlandsbanken vill få oss att tro. Det är icke bara fördelaktigt för Sverige på grund av nuvarande läge att få handelsförbindelser med Ryssland. Jag hävdar, att det var en dumhet, som Sveriges riksdag begick på sin tid, då den underlät att söka få bättre handelsförbindelser i den riktningen. Hade så skett, hade vi icke behövt komma i detta nödläge och nödgats fjanta i väg och uppvakta som nu sker. Det var en dumhet, som kan skrivas upp på den dåvarande borgerliga majoritetens konto. Men det är också ett ryskt intresse att få förbindelse utåt, och det är framförallt i dag, märk väl, ett ryskt intresse att få förbindelse med Sverige. Den marsch med vapen i hand, som man begynte i december 1939, var icke avsedd att stanna vid Finska viken, vid staden Viborg, utan att gå längre. Det var icke på grund av att man ansåg, att man kommit tillräckligt långt, som man stannade där. Man avsåg, som sagt, att gå längre, men när man upptäckte, att det var för dyrt och svårt att gå med vapen i hand, övergick man till andra medel, med vänliga gester och med kontrakt, som ur båda parternas synpunkter är fördelaktigt. Där, herr talman, ha vi ytterligare ett skäl, som talar för, att man här vidtager de saneringsåtgärder, som för länge sedan borde ha varit vidtagna.

Här har man sagt — jag har talat om det förut — att riksdagen icke kan hålla sammanträden för att diskutera utrikespolitiska angelägenheter, därför att det finnes de och de ledamöterna. Riksdagen kan icke ens sammanträda inför slutna dörrar, därför att det finnes de och de ledamöterna. Men om man konstaterar detta, vill jag fråga: hur är det då möjligt, att det finnes en grundlag, som värnar om existensen av sådana ledamöter, vilka omöjliggöra en normal funktion av riksdagen? Det är möjligt, att detta problem är av den art, att det kan betecknas som ett juridiskt problem. Justitieministern vill kanske vara så älskvärd att klara ut — experten, professor Lundstedt, är tyvärr icke kvar här i kammaren — hur det är möjligt, att riksdagen grundlagsenligt kan och bör ha ledamöter, vilkas existens omöjliggör riksdagens normala fungerande. Jag erinrar mig endast flyktigt justitieministerns uttalande — men uttalade han icke där en förhoppning om att folket i val skulle verkställa den rengöring, som grundlagen hindrar riksdagen att företaga? Det skulle inne-

Svar på interpellation. (Forts.)
 bära, att justitieministern liksom uttalat en önskan att folket i val skulle företaga sig något, som leder till en attack mot grundlagen. Jag kan icke hjälpa att mitt arma lekmannaförstånd har svårt att finna finessen i dessa juridiska härklyverier om en sak, som — utgående från mitt sätt att se saken — ligger oerhört enkelt till.

Den ryske talaren talade om heder och ära — herr Höglund har redan argumenterat på den punkten — men inför kammarens forum vill jag säga — jag förmodar herr Hagbergs i Luleå ryska öron förstå mitt språk — att det finnes en möjlighet för vederbörande i dag att återupprätta vad som kallas heder och ära, och det kan ske genom att uppsäga lydnaden och kadaverdisciplinen inom denna organisation, som bara till namnet är en internationell kamporganisation, men i realiteten är ett verktyg i en av de sinsemellan konkurrerande och stridande stormakternas händer.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! För att det icke skall stå alldeles oemotsagt i protokollet, måste jag tyvärr taga upp till bemötande anföranden av den art, som hållits här av herr Höglund och herr Flyg.

Jag vill göra en allmän reflexion, att jag känner mig icke obehagligt berörd av dessa anmärkningar. Jag betraktar dem som ett indirekt stöd, ty så präglade som de äro av överlöparens hat och ursinne mot en organisation och en idé, som denne tidigare tjänat, kunna dessa anmärkningar knappast anses kompromettera oss. Man kan kanske säga att ju senare dessa överlöpare varit partikamrater med mig, desto duktigare äro de att uppfinna argument mot en ståndpunkt, som jag och mina partikamrater företråda. Herr Höglund överträffar absolut Ivar Vennerström i detta fall. Årgången 1924 är absolut duktigare än årgången 1921, när det gäller att uppfinna sådana argument, och rent allmänt — fastän de personliga förhållandena kanske inte riktigt göra det så motiverat — måste detta gälla i ännu högre grad för dem, som utträdde 1929.

Herr Höglund förklarade, att herr Lundstedt menar, att man inte får ta en eller annan bokstav i grundlagen som utgångspunkt för en avvisande hållning mot herr Lundstedts krav. Det är ju en hel paragraf och en paragraf, som handlar om alla bokstäver och alla paragrafer i grundlagarna, som herr Höglund i detta fall åsyftar, och kravet på att man inte skall ta hänsyn till denna paragraf och dess bokstäver är ju bara krav på att man inte skall ta hänsyn till grundlagen överhuvud taget.

Herr Höglund kan naturligtvis med en viss rätt framställa sig själv som expert på kommunisternas program under den förutsättningen, att han också i enlighet med vad han vet avger vittnesbörd om detta program. Men det är just det han inte gör. Ty det är inte riktigt, när herr Höglund drar upp en principiell skillnad mellan vad den kommunistiska internationalen var på den tid, när herr Höglund var en mycket inflytelserik medlem i densamma, och vad den är i dag. Om man i den diskuterade frågan skulle säga någonting så vore det närmast det, att centraliseringen var tidigare mycket mera poängterad i den kommunistiska internationalen än vad den för närvarande är, och särskilt dess sjunde världskongress 1935 betonade mycket eftertryckligt partiernas fullständiga självständighet, när det gäller all operativ verksamhet inom respektive länder, och begränsade, om jag får använda det uttrycket, ledningens uppgifter till att formulera de allmänna taktiska och strategiska grundsatser, som skola gälla för anhängare av den kommunistiska internationalen i hela världen. Från herr Höglunds ståndpunkt företräder alltså jag med den international jag i dag representerar en mera decentraliserad organisation än den, som herr Höglund företrädde och försvarade.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr Höglund säger, att när vi tala om heder och ära ha vi så lätt att glömma, att vi ha berövat socialdemokratien heder och ära i Sovjetunionen. Jag måste för min del säga, att herr Höglund är ju mycket mera kompetent att ingå på förklaringar till att de och de åtgärderna vidtogos mot den ryska socialdemokratien än vad jag är. Ty när det gjordes var jag bara en ganska ung pojke och hade icke deltagit något särskilt centralt i politisk verksamhet, medan herr Höglund var den i vårt land, som såsom den kommunistiska rörelsens främste förtroendeman försvarede dessa åtgärder, som han i dag angriper och vill utnyttja som slagträ gentemot oss.

Talet om att här är det fråga om vissa grundsatser för statens bestånd och att här gäller det principen för eller emot demokratien, kan man egentligen reducera ganska väsentligt. Det är endast formler, varunder man döljer de verkliga intressebetsättningar, som bestå och varom kampen står i det moderna kapitalistiska samhället, Sverige inberäknat.

Det är ju en gammal erfarenhet, att anhängare av krigiska äventyr drapera sig i patriotismens mantel och att de samtidigt tillskriva motståndarna till sin äsikt och till sin politiska linje de allra uslaste motiv och stämpla dem som landsförrädare o. s. v., och det upplevde vi ju i höstas och i vintras. Anhängarna av en krigsaktivistisk politik klappade sig för bröstet och sade: Vi äro de verkliga patrioterna! — samtidigt som de naturligtvis stämplade dem, som voro motståndare till krigsaktivistiska äventyr, såsom landsförrädare och tvivelaktiga element. Ty så stod ju frågan under dessa händelserika månader, som vi genomgått. På den grundvalen var det, som man sedan baserade den kampanj, som fick så många olika resultat, bland annat mordbranden uppe i Luleå.

Herr Höglund säger, att tveksamhetens anda bidragit till demokratiens sönderfallande i olika länder. Ja, tveksamheten gentemot reaktionen! Men det är ju betecknande, att i varje land, där reaktionära statsomvälvningar under de senaste två årtiondena genomförts, ha dessa åtgärder föregåtts av förföljelse mot den kommunistiska rörelsen. Det har varit inledningen. Under den sköna skylten »kamp för demokratien» har man avskaffat demokratien först för kommunisterna och sedan för arbetarrörelsen i övrigt, och till slut har, såsom i en del länder varit fallet, alla de gamla partierna kastats in i smältdegeln och krossats. En del ha naturligtvis absorberats av det maktägande partiet. Det är samma process, som försiggår i vårt land. Den demokrati, som man skryter med, håller på att på några månader förvandlas till tomma formler utan innehåll, och kvar står bilden av en ekonomisk diktatur, en rättslöshet för den svenska arbetarklassen, som har sin motsvarighet i de länder, där man tidigare visat, såsom herr Höglund sade, den s. k. tveksamhetens anda i kampen för demokratien.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts på bordet liggande proposition, nr 294. angående vissa av krisläget föranledda lönespörmål.

Härpå föredrogs den å bordet vilande propositionen, nr 304, med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § moratorielagen.

Därvid yttrade

Herr Henriksson: Herr talman! Det är måhända en smula dristigt av mig att taga till orda efter denna långt utdragna debatt. Jag gör det emellertid för

att uttrycka en viss oro. Min oro hänför sig inte så mycket till det föreliggande förslaget i och för sig. Det är ju begränsat till ett exekutivmoratorium, som syftar till att skydda främst dem, som genom de hårda bensinrestriktionerna lidit allvarligt avbräck i sin näringsutövning. Men jag hyser en viss oro för att detta första steg på moratoriets väg skall kunna bli av prejudice-rande betydelse. Spärren för vår utrikeshandel, de militära inkallelserna och flera andra faktorer ha medfört våldsamma omvälvningar och förskjutningar inom vårt näringsliv. Dessa förändringar ha i sin tur medfört mycket betydande svårigheter för många företagare. Det är därför ganska mänskligt, om dessa rop på moratorium, och ropen bli måhända mera hörbara sedan denna proposition antagits. Man glömmet så lätt, att ett moratorium är ett tveeggat svärd. Det skär inte endast av betalningarna från en företagare till hans leverantörer och kreditgivare. Det skär också av betalningarna till honom själv från hans egna kunder. Därför blir det ett stopp i det ekonomiska maskineriet, som kan medföra ännu allvarligare svårigheter än dem man nu befinnet sig i.

Det vore säkerligen önskvärt, om man kunde finna några smidigare former än ett moratorium för att åstadkomma en lättnad för dem som genom krisen råkat i besvärigheter. Jag har för min del inte något färdigt recept, men jag hoppas och förmodar, att Kungl. Maj:t ägnar frågan uppmärksamhet. I första hand vill jag dock hoppas, att leverantörer och kreditinrättningar fara varliga fram, när det gäller klienter, som ha *viljan* att betala men som tillfälligtvis sakna *förmågan* att fullgöra betalningarna på utsatt tid. Kredittagare, kreditgivare och statsmakterna, alla måste göra allt för att få det ekonomiska maskineriet att löpa så friktionsfritt som möjligt, och jag tror, att vi samtliga ha intresse av att göra allt för att undvika ett mera allmänt moratorium.

Efter härmed slutad överläggning remitterades propositionen till behandling av lagutskott.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas det i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandet.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 288 av herr *Sundberg*;

till bevillningsutskottet motionen nr 289 av herrar *Sandström* och *Bäckman*;

till behandling av lagutskott motionen nr 290 av herrar *Arneberg* och *Henriksson*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 291 av herr *Persson* i Falla *m. fl.*

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden nr 20—22.

§ 6.

Föredrogos sammansatta konstitutions- och andra lagutskottets memorial nr 4, angående ersättning åt revisionssekreteraren O. Hesselgren, vilken inom

sammansatta konstitutions- och andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogos ånyo, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 184—200, bevillningsutskottets betänkanden nr 33—36 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 39—41.

§ 8.

Föredrogs första lagutskottets memorial, nr 46, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogos, men bordlades åter första lagutskottets utlåtanden nr 47—51, andra lagutskottets utlåtanden nr 30—35 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 42 och 52—55.

§ 10.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden andra lagutskottets utlåtande nr 31 skall uppföras närmast efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, att andra lagutskottets utlåtande nr 30 skall uppföras närmast efter jordbruksutskottets utlåtande nr 42 samt att övriga ärenden skola upptagas i den ordning, vari de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtande, nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sommarvistelse på landet för barn från städer och andra tätbebyggda samhällen m. m.

§ 12.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till statens sinnessjukhus: Avlöningar m. m.;

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation för budgetåret 1940/41; och

nr 335, i anledning av väckt motion om avdrag enligt civila avlöningsreglementet vid tjänstledighet för fullgörande av tjänstgöring såsom medlem av landstormskvinnoförening; samt

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 36.

från bankoutskottet:

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Arnemark m. fl.*, nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, angående tillägg till de av riksdagen godkända grunderna för dyrtids-tillägg under budgetåret 1940/41 åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

herr *De Geer*, nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 287, angående anslag till anordnande av lastnings- och lossningsanläggningar för sockerbeter m. m.;

herr *Åqvist*, nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 272, med förslag till förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m.;

herr *Lindmark*, nr 295, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 272;

herr *Svensson m. fl.*, nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 276, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 297, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 276; och

herr *Carlström m. fl.*, nr 298, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 276.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Törnkvist</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 5 juni och
, <i>Dahlbäck</i>	, 4 , , 5 , .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.35 e. m.

In fidem
Sune Norrman.